

101(477)(091)(082)
Ф 56

отд. Гоша

Філософська,
педагогічна
та літературно-мистецька
спадщина Г.С.Сковороди
і сучасність

(МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКИХ МІЖВУЗІВСЬКИХ
СКОВОРОДИНСЬКИХ ЧИТАНЬ З НАГОДИ
200-РІЧЧЯ З ДНЯ СМЕРТІ МИСЛИТЕЛЯ)

КРИВИЙ-РІГ
1994

101(477)(091)(082)

Ф 56

ФІЛОСОФСЬКА, ПЕДАГОГІЧНА ТА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА СПАДИЩИНА
Г.С.СКОВОРОДИ І СУЧАСНІСТЬ

/Матеріали Всеукраїнських міжвузівських скотоворинських
читань з нагоди 200-річчя з дня смерті мислителя/

М
19
110156101

КРИВИЙ РІГ
1994

ВИХОВНІ ІДЕЇ Г.С.СКОВОРОДИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Розуміння глобальних проблем виховання усієї нації і кожної особистості, глибоке знання національної етнопедагогіки дозволили Сковороді вирости у неповторну, оригінальну і самобутню особистість Педагога, Поета, Просвітителя, ідей якого проявлялися як у практичному житті, так і в творчості. Сковорода повстав проти всіх сил поневолення людини і, насамперед, проти тоталітарного вихиску Царату, проти влади речей, багатства, здириства, користоловства, наруги над вільним потягом людини до відповідної їй нахилам "сродної" праці, до розквіту людських талантів як спалаху духовного стану і вихованості кожної особистості.

Але ж ці основні положення властиві і українській народній педагогіці, що дає всі підстави констатувати:

- Г.С.Сковорода як Педагог, Мислитель і Просвітитель зріс на здобутках національної етнопедагогіки;

- Сприймавши і збагативши їх своїм генієм, Г.С.Сковорода повернув рідному народові його ж виховні ідеї на значно вищому рівні образно-поетичного узагальнення і озорення мудрістю генія.

Можна з впевністю твердити, що Г.С.Сковорода зробив невимірний, вагомий внесок у формування і подальший розвиток національної етнопедагогіки, відкрити і ґрунтовно виділив найбільш суттєві її положення, що стали основою змісту національного виховання, розвитку, навчання і формування сучасної йому молоді і багатьох слідувачів за ним поколінь.

Виховні ідеї, що реалізовані в поетичних та інших творах Г.С.Сковороди, його просвітительська позиція, вчення і ідеали фактично є відлунням етнопедагогічних увлєнь українського народу про освіту, навчання молоді, її національної культури.

Йдучи нелегкою стежкою по своєму житті в образі мандрівного дяка-філософа, Сковорода на всьому шляху сів ідеї добра, щільництва, освітянської мудрості. А доброспорядність, щиросердя, доброчинність - споконвічні прагнення українського народу до вдосконалення кожної особистості, всієї етнічної людності що становить основний постулат національної етнопедагогіки. Отже, Г.С.Сковорода, сформований на позиціях /принципах/ української народної педагогіки, далі розвинув ідеї естетичного, духовного виховання, написавши на її знаменах ідеї Братства, Добра, Порядності та людської Честі.

Творчий спадок Г.С.Сковороди недаремно називають "Листом у вічність", "Заповідями прийдешнім поколінням українців". І у цьому значна доля правди. З творів Г.С.Сковороди всі майбутні покоління дізнаються, якою була мова в ті часи, якою існувала система на-родно-педагогічних уявлень про світ і людину, про виховання і по-бут, життя, любов і смерть, про духовне багатство і зuboкіння, про все те, що становить світоглядність цілої епохи.

Всeбічна природна обдарованість, виняткова пам'ять, винятко-вий музичний слух і прекрасний голос, розвинуті завдяки здобутій багатогранній освіті, дозволили йому зробити вагомий вклад у на-ціональну українську культуру, складовою частиною якої є етнопеда-гогіка, офіційна система освіти і шкільництва, традиції сімейного побу-ту, життя поселень, музична, пісенна, поетична та інша твор-чість народу тощо.

Як відомо, Г.С.Сковорода автор прекрасних пісень і музики до них, він вправно грає на кількох музичних інструментах, засвідчує задатки таланту в графіці, не кажучи вже про найголовніше, - майс-терність виховання і створення своїх безсмертних творів.

Найціннішим у феномені Г.С.Сковороди є те, що він не по книж-ках і вченнях своїх попередників сприймав життя вченого і вчителя, а скуштував цього нелегкого буття на собі, своїм розумом він сприй-няв, осмислив та оцінив ту величезну різноманітність навколишньої інформациї, а потім, відображаючи її в своїх поетичних, педагогіч-них та філософських працях, здивував і підкорив своєю самобутністю весь світ.

Г.С.Сковорода досить широко користується традиційними народ-ними засобами передачі педагогічної мудрості, вкладаючи її в уста героїв казок, легенд, байок, притч, оповідей. У такий спосіб веде ди-ялогу з молоддю, спонукає її до роздумів, сприйняття здоро-вої моралі.

Багато педагогічних думок, сформульованих Г.Сковородою, близь-кі до перлин народної мудрості. Так, важлива роль спадковості у розви-тку людини підкреслюється висловлюванням "Дерево по плодах пізнається" /байка "Ворона і Чиж"/, а необхідність поступовості і цілеспрямованості у навчанні - афоризмом "Добрий намір і кінець - вській справі вінець" /байка "Жайворонки"/.

Віршовані твори та листи стали одним з головних джерел вира-ження світогляду Сковороди, але й вони в рукописних списках поши-рилися не лише в Україні, а й у суміжних сус-яньських країнах, ви-ховувачи, формуєчи нових педагогів, просвітителів, поетів і філосо-

дів, чесних трударів і громадян. Таким чином, творчість Г.С.Сковороди об'єктивно, незалежно від обставин, перетворилася в живий, активно діючий організм виховання, задоволення естетичних потреб і вимог духовного зросту підростючого покоління українського народу.

У значній частині віршів-пісень філософські роздуми Г.С.Сковороди дістають емоційно-образну інтерпретацію. Окремі поезії засвідчують, що Г.С.Сковорода досяг висот визначного українського поеталірика, педагога-вихователя. Однак, чи не найететичнішим слід визнати всемогущість його творчості з етнопедагогікою і фольклором. Можна цілком певно твердити, що найвищими ідейно-художніми достоїнствами наділені саме ті поезії Г.С.Сковороди, в яких відчувається і простежується тісний зв'язок народно-філософських суджень та етнопедагогічних уявлень з авторською інтерпретацією поетичних образів, їх ідейно-тематичним і смисловим навантаженням.

Сковороді властиві природний український гуманізм, історичний оптимізм, глибока віра в творчі можливості народних мас, здібність нашот молоді. Він вірив, що "Мати моя Малоросія", "Русь святая" і народ український побачать краще майбутнє, в якому не буде ні тиранів, нічого підлого чи низького, брудного чи хамського, улесливого та брехливого, - усього того, що характеризувало сучасне йому суспільство.

Народно-педагогічні уявлення Г.С.Сковороди малювало майбутнє суспільство без майнового розшарування на багатих і бідних, в якому не буде рабського ярма і під'ярмлених, бо нове суспільство "скаверниш, коли введеш рабське ярмо і тяжку працю в країну доконалого світу і свободи; в тому суспільстві вищої гармонії не буде "разнствіи" між людьми, а значить і ґрунту для ворожнечі; члар і невзгод, бо "нет в одной республике ни старости, ни пола, ни разнствіи - все там обдее"; "гльннаго нет, но все вечное и любезное даже до последнего волоса, а законы совсем противны тиронским"...

Успіх Г.Сковороди як учителя був зумовлений ґрунтовністю його знань, благородством почувань і помислів, любов'ю до своїх вихованців. Вони разом з однодумцями філософа-педагога пронесли через усе життя його настанови, склали те середовище, яке помітно вплинуло на розвиток освіти і шкільництва в Україні, що виявилось, зокрема, у відкритті Харківського університету в 1803 році, у перегляді змісту навчання в багатьох навчальних закладах, орієнтації просвітництва на народну низу мудрості і життєвого раціоналізму.